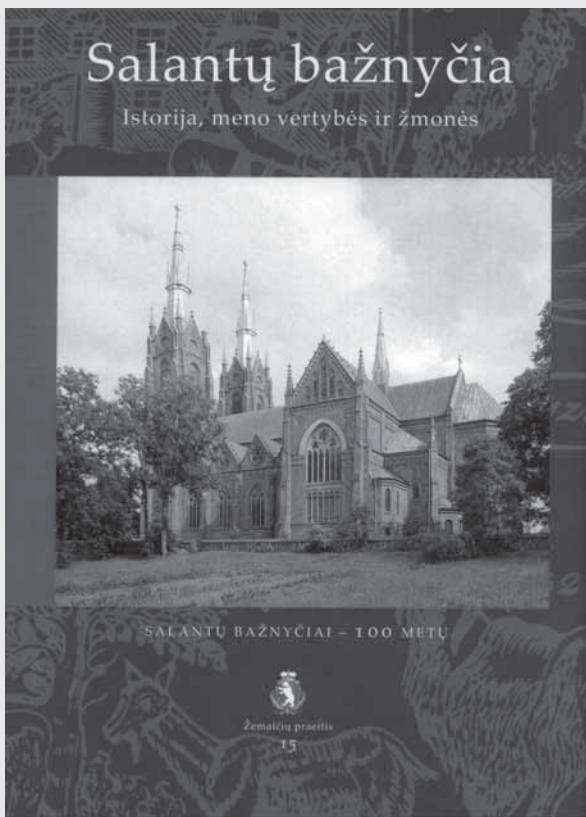

ŽEMAIČIŲ PRAEITIS: Salantų bažnyčia. Istorija, meno vertybės ir žmonės

„Žemaičių praeities“ knygų serijos 15 knygos „Salantų bažnyčia. Istorija, meno vertybės ir žmonės“ (2001, Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla) viršelis

2011 m. Vilniaus dailės akademijos leidykla kartu su Žemaičių akademija išleido „Žemaičių praeities“ knygų serijos 15 knygą – „Salantų bažnyčia. Istorija, meno vertybės ir žmonės“.

Leidinio pratarmėje jos sudarytojas Povilas Švėrebas rašo: „Parapijos ganytojas kunigas Saulius Katkus [...], žinodamas, kad artėja dabartinės šventovės 100-asis jubiliejus, ėmėsi iniciatyvos išleisti [...] knygą, skirtą bažnyčiai. Jis, susipažinęs su panašaus pobūdžio leidiniais ir nusprendęs, kad knyga turi būti tiriamojo pobūdžio, idėją aptarė su Kretingos rajono savivaldybės administracijos Kultūros skyriaus paminklotvarkininku Algirdu Mulvinsku. Abu nutarė, kad leidinyje turi būti ne tik apžvelgta parapijos praeitis, prisiminti bažnyčios statytojai, bet aptartos ir meno vertybės, kurias per šimtmečius sukaupe ir išsaugojo salantiškiai. Sukonkretingai

idėją ir ją pristatė Telšių vyskupui dr. Jonui Borutai, abu iniciatoriai kreipėsi į Vilniaus dailės akademijos leidyklą. Su jos atstovais 2008 m. balandžio 22 d. jie susitiko Kretingoje. Siekiant atskleisti parapijos ir jos kultūros vertybių išskirtinumą, nutarta, kad reikalingas ne tik aprašomojo pobūdžio tekstas, bet ir platesnis kontekstas, o tai gali padaryti tik mokslininkai ir savo srities specialistai. Šis sprendimas ir lėmė monografijos pobūdį.

Idėjai pritarus ir tuometiniam Vilniaus dailės akademijos rektoriui prof. dr. Adomui Butrimui, 2008 ir 2009 m. organizuotos ekspedicijos į Salantus, pradėta rinkti archyvinė medžiaga. Kunigą S. Katkų 2009 m. liepos 8 d. paskyrus Platelių klebonu ir rugpjūčio 1 d. šias pareigas jam pradėjus vykdyti, tolesni knygos leidimo rūpesčiai perleisti naujam Salantų parapijos ganytojui dr. Petriui Smilgiui. Jam į pagalbą atėjo Salantų miesto bendruomenės pirmininkas ir gimnazijos direktorius Vaidutis Butkus. Bendromis Salantų miesto bendruomenės, parapijos, gimnazijos bei Vilniaus dailės ir Žemaičių akademijos jėgomis 2009 m. lapkričio 13 d. gimnazijoje buvo surengta konferencija „Salantų bažnyčiai – 100“. Jos medžiagą nutarta sudėti į knygą.

Visiems susitelkus artėta prie galutinio rezultato. Leidinyje stengtasi apie parapiją, jos bažnyčias, jų fundatorius ir kitus dalykus nebekartoti to, kas jau publikuota anksčiau, arba apie tai priminti kuo trumpiau, kiek tai būtina tiriamai temai atskleisti.“

Leidinyje spausdinamas Telšių vyskupo dr. Jono Borutos SJ žodis salantiškiams, esamiems ir buvusiems, pro Salantus keliavusiems šios monografijos skaitytojams, Salantų klebono kanauninko dr. Petro Smilgio linkėjimai bažnyčios lankytojams ir šios knygos skaitytojams. Salantų bažnyčios ir parapijos istoriją leidinyje pristato ir daug įdomių faktų apie Salantų kleboną kanauninką Stanislovą Čerskį pateikia Žemaičių akademijos garbės narys Kazys Misius. Nijolė Lukšionytė-Tolvaišienė aptaria Salantų miestelio neogotiką. Dalia Ramonienė pateikia senosios Salantų bažnyčios altorių ir jų paveikslų istorinę ir meninę apžvalgą. Liepa Gričiūtė-Švėrebiene rašo apie Salantų bažnyčios liturginius indus ir kitus reikmenis bei procesijų altorėlius. Girėno Povilionio publikacija – apie Salantų bažnyčios vargonus ir vargonininkus. Knygoje spausdinamos kelios Povilo Švėrebo publikacijos: apie Salantų bažnyčios varpus, varpines ir varpininkus, Salantų bažnyčios vitražus ir jų autorių kunigą Juozapą Paulauską, Salantų bažnyčios velykinius kareivius – Adomo Kvaso pradžiamokslį. Jis kartu su žmona Liepa Gričiūte-Švėrebiene leidinyje pristato ir Salantų bažnyčios archyvą. Dalia Klajumienė pateikia nemažai įdomių faktų apie Salantų (Gargždelės) kapinių koplyčią ir varpinę. Kretingiško Juliaus Kanarsko publikacijos skirtos visuomeninio Salantų parapijos gyvenimo ir kultūrinės veiklos 1905–1940 m. apžvalgai bei Kalnlio bažnyčios 1793–1821 m. krikšto metrikų knygoje paminėtiems Valančiams.

Knygoje skelbiami Salantų parapijos klebono ir administratoriaus raportai Žemaičių ir Telšių vyskupams, rašoma apie meistrą Joną Balčiūną ir jo darbus, esančius Salantų bažnyčioje. Pateikiamas Barboros Onos Balčiūnienės tekstas apie Joną Balčiūną ir jo šeimos gyvenimą. Skelbiami Salantų klebono Brunono Bagužo atsiminimai. Vaidoto Žuko tekstas – apie Salantų pyragą, Gaidžio koplyčią ir Homanno žemėlapius. Pateikiama informacija ir apie kunigų kapus Gargždelės kapinėse.